

ПРАЦЕОХОРОННА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Університет державної фіскальної служби України

Анотація: В статті розглянуті стан охорони праці України у невиробничій сфері, а також особливості формування працезахоронних вмінь і навичок у вищих навчальних закладах України III-IV рівнів акредитації.

Ключові слова: вища освіта, працезахоронні вміння і навички, охорона праці.

Role labor skills in training non-production sphere

University of the State Fiscal Service of Ukraine

Abstract: In this article the state of labor protection in Ukraine non-production sphere, and especially the formation labor skills in higher educational institutions of Ukraine of III-IV accreditation.

Keywords: higher education, labor skills, labor.

Відомо, що охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності, створення безпечних та нешкідливих умов праці є одним із найважливіших державних завдань. Успішне вирішення цього питання значною мірою залежить від належної підготовки фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів з питань охорони праці.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), смертність від нещасних випадків на сьогодні займає третє місце після серцево-судинних та онкологічних захворювань, причому якщо від таких захворювань помирають в основному люди похилого віку, то внаслідок нещасних випадків переважно гинуть люди молодшого та середнього віку. За даними Міжнародної організації праці (МОП), Україна на сьогодні посідає одне з перших місць серед європейських держав за кількістю нещасних випадків на виробництві та професійні захворювань.

На думку іноземних фахівців, які за програмою МОП працювали в Україні, однією з причин такого стану є незадовільна підготовка робітників роботодавців з питань охорони праці, а також відсутність належного контролю за станом безпеки робочих місць та виконанням установлених норм.

Саме тому формування високого рівня працезахоронної культури у фахівців є актуальним завданням сьогодення, вирішення якого повинно стати для вищих навчальних закладів одним із найважливіших.

Зрозуміло, що застосування традиційних методів навчання спричинює те, що студенти недостатньо оволодівають уміннями і навичками для майбутньої професійної діяльності [1, 3, 5-7; 9].

Пошук найоптимальніших форм і методів формування вмінь і навичок – одне з найголовніших завдань ВНЗ, від яких залежить не лише комплексна та якісна підготовка фахівця в певній галузі, а й всебічний розвиток особистості. Зрозуміло, що наближення навчання до реальних виробничих ситуацій, імітація майбутньої професійної діяльності до конкретних умов виробництва достатньо ефективно сприяють підвищенню зацікавленості до вивчення дисциплін, активізації пізнавальної діяльності студентів ВНЗ тощо.

Одним із найефективніших прийомів для покращання сформованості вмінь і навичок може бути імітаційне моделювання, яке достатньо розповсюджене у підготовці фахівців військової справи, льотчиків, космонавтів, операторів АЕС та інших фахівців для народного господарства [2].

Імітаційне моделювання є одним із різновидів моделювання, яке отримало широке розповсюдження в умовах НТП у різних галузях науки і техніки [4]. Основне завдання імітаційного моделювання – розширити можливості дослідників у вирішенні завдань, одержати прогнозовану поведінку досліджуваної системи в мінливих умовах і вибрати адекватні цим умовам проектні рішення. Головне завдання, яке виконує імітаційне моделювання в навчально-виховному процесі, – наблизити процес навчання до реальних умов виробництва.

Зрозуміло, що основною метою імітаційного моделювання є імітація конкретної професійної діяльності. Завдяки застосуванню імітаційного моделювання, поряд з

індивідуальними професійними навичками, формуються злагоженість у роботі, взаємодопомога, взаємодія учасників тощо. Крім того, в загальному плані моделювання виробничих ситуацій у процесі навчання та формування вмінь і навичок сприяє подоланню відриву теоретичних знань від реального життя, скороченню терміну адаптації випускника до професійної діяльності, виробленню вмінь і навичок ухвалювати конструктивні рішення в динамічних умовах сучасного виробництва.

Під засобами імітаційного моделювання розуміють інструментарій (тренажери, ділові ігри, виробничі ситуації тощо), який є джерелом навчальної інформації і, власне, інструментом для формування професійних умінь і навичок. Під системою засобів навчання – сукупність об'єктів, необхідних та достатніх для реалізації процесу формування вмінь і навичок. При цьому системоутворюючим елементом усієї системи засобів є зміст і структура вмінь та навичок, які у процесі імітації реального виробництва повинні сформуватись у студентів.

Крім того, необхідно зауважити, що традиційний підхід до проблеми формування вмінь та навичок на сьогодні не може вирішити завдання розвитку особистості фахівця. На думку М.В. Левківського, згідно з таким підходом студент під час навчання ознайомлюється з готовими висновками (методичними вказівками, інструкціями, рекомендаціями тощо), проте не бере активної участі у виробленні виробничих рішень, не відчуває і не усвідомлює себе в ролі фахівця, не передбачає наслідків. Звідси й розгубленість частини молодих фахівців, коли стикаються з реальними ситуаціями виробництва та виникає необхідність самостійно вирішувати виробничі проблеми. Саме тому застосування в навчально-виховному процесі різноманітних імітаційних засобів, які моделюють реальні умови виробництва, є одним із найбільш ефективних засобів формування вмінь і навичок майбутніх фахівців.

Імітація професійної діяльності, моделювання в навчальних закладах різноманітних виробничих ситуацій супроводжується значною активізацією студентів, яка приводить до прояву здібностей і прихованих задатків студентів. Вирішення поставлених навчальних завдань відбувається на високому емоційному рівні, що викликає у студентів позитивні відчуття, а це у свою чергу, як відзначає багато вчених, сприяє усуненню перешкод щодо розвитку особистості.

Застосування імітаційних засобів у навчальному процесі, з одного боку, сприяють поглибленню та вдосконаленню знань, а з другого – імітації індивідуальної і колективної професійної діяльності.

Крім того, вони:

- ✓ активізують творчі зусилля студентів;
- ✓ розвивають самостійність у розв'язанні проблем, проблемних та виробничих ситуацій;
- ✓ формують динамічні сторони стереотипу майбутнього фахівця (організаційні, професійні вміння та навички, уміння керувати, спілкуватись тощо);
- ✓ забезпечують високий рівень засвоєння знань і формування професійних умінь і навичок;
- ✓ розв'язують ланцюг дидактичних цілей та завдань [3].

Таким чином, імітація професійної діяльності у навчальному закладі дозволяє вирішити комплекс завдань зі становлення молодого фахівця.

Розробляючи практичні та підсумкову контрольну роботу із застосуванням засобів імітаційного моделювання під час вивчення курсу «Охорона праці», ми дотримувались таких дидактичних вимог:

- ✓ імітаційні моделі повинні застосовуватися на всіх без винятку етапах вивчення предмета/блоку працезахоронних дисциплін;
- ✓ у процесі переходу від вирішення простих завдань до складних та їх комплексу потрібно дотримуватись чітко визначеної послідовності;
- ✓ кожна імітаційна модель повинна відповідати рівню попередньої підготовки студентів і сприяти поглибленню, розширенню та закріпленню змісту навчального матеріалу;
- ✓ усі засоби імітації професійної діяльності повинні сприяти розвитку професійно значущих якостей майбутнього фахівця: кожне завдання повинно мати продуктивний, творчий характер, а не бути простим копіюванням стандартних ситуацій.

Таким чином, застосування засобів імітаційного моделювання під час вивчення нормативної дисципліни «Охорона праці» для підготовки бакалаврів дозволяє більш глибоко знати:

- нормативно-правову базу щодо охорони праці в галузі;

- особливості структури системи управління охороною праці;
- класи робіт за показниками шкідливості та небезпечності виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу;
- заходи та засоби поліпшення стану виробничого середовища за факторами мікроклімату шуму, випромінювання тощо;
- шляхи зниження напруженості трудового процесу для умов галузі;
- травмонебезпечні робочі місця і професії;
- розподіл виробничого травматизму і захворювань за причинами;
- основні заходи і засоби підвищення безпеки праці;
- основні напрями попередження виробничого травматизму;
- причини пожежної небезпеки галузевих об'єктів та заходи і засоби системи попередження і захисту від пожеж галузевих об'єктів тощо.

На основі набутих знань студенти мають певний рівень працезахоронних умінь і навичок, найголовнішими з яких є:

- застосування в практичній діяльності вимог законодавчих і нормативних актів щодо охорони праці;
- визначення класів умов праці за показниками шкідливості та небезпечності умов праці, напруженості трудового процесу;
- визначення першочергових заходів і засобів поліпшення стану виробничого середовища;
- оцінка соціально-економічної ефективності заходів щодо охорони праці;
- визначення першочергових заходів щодо попередження виробничого травматизму і захворювань, спричинених виробничими факторами;
- визначення основних факторів пожежної небезпеки галузевих об'єктів та встановлення основних вимог щодо обладнання галузевих об'єктів засобами пожежогащення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беляева А.П. Организация и проведение педагогического эксперимента в учебных заведениях профессионально-технического образования: Методическое пособие / Под ред. А.П. Беляевой. – СПб.: НИИ профтехобразования АПН СССР, 1992. – 125 с.
2. Кміт Є.В. Методика навчання пілотів веденню радіообміну на міжнародних повітряних трасах в умовах дефіциту часу: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний аграрний університет. – К., 2005. – 20 с.
3. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч. посіб. / С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федорченко та ін. / За ред. С.У. Гончаренка, П.М. Олійника. – К.: Вища шк., 2003. – 323 с.
4. Научно-технический прогресс: Словарь / Сост.: В.Г. Горохов, В.Ф. Халипов. – М.: Политиздат, 1987. – 366 с.
5. Олейник П.Н., Балан Р.Р., Вербило О.Ф. Методика игровых занятий / Под ред. П.Н. Олейника. – К.: Высшая школа. – 213 с.
6. Рыбальский В.И. Методические рекомендации по классификации методов активного обучения. – К., 1999.
7. Рыбальский В.И. Методические указания по деловой игре КГОС – контроль и регулирование обеспечения, состояние строительства. – К.: КИСИ, 1979. – 150 с.
8. Усова А. В., Завьялов В. В. Самостоятельная работа учащихся в процессе изучения физики: Методическое пособие. – М.: Высшая школа, 1984. – 96 с.
9. Хруцкий Е.А. Организация проведения деловых игр: Учеб. метод. пособие для преподавателей средн. спец. учеб. заведений. – М.: Высшая школа. 1991. – 320 с.

Жданова Вікторія Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри техногенно-екологічної безпеки, Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь,

zhdanova@nusta.com.ua

Victoriya G. Zhdanova, Ph.D., associate professor, assistant professor of technogenic and ecological safety, state fiscal University Service of Ukraine, Irpin, zhdanova@nusta.com.ua.